

אגדת היום

עיונים ומחשבות סביב אגדות הגמרא בדף היומי

עבודה זרה כד | קרבנות מאומות העולם

האם כל העולם עתיד להתגייר?

זהו דיון הלכתי על קבלת קרבנות מגויים, אבל הוא עוטה אופי אגדי, נושא מטען הגותי משמעותי וגם נוסע הלוך ושוב בין קצוות הציר ההיסטורי. עד כמה עמוק מגיע הדיון? האם המחלוקת המתנהלת בו, אם לקבל קרבנות מגויים או לא, נוגעת בלב הסוגייה הטעונה של יחסי ישראל והעמים? תלוי את מי שואלים. תחילה נסקור ביעף את עיקרי המהלך. הגמרא מעמתת את דעת רבי אליעזר, שלפיה אין לקבל קרבנות מבהמותיהם של גויים, עם מקרים רבים בתנ"ך שמהם נראה שהדבר אפשרי. החשש העיקרי של רבי אליעזר, כפי שמוסבר בגמרא, הוא שהבהמה המוגשת לקרבן בידי הגוי עברה הרבעה – ולכל הדעות בהמה שנעשה בה גילוי עריות פסולה להקרבה. השאלה היא אם החשש הזה צריך לעלות בכל פעם שגוי מבקש להעלות קרבן בבית המקדש. הגמרא מביאה שלל קושיות על שיטת רבי אליעזר החושש להרבעה, שלצורך העניין נחלק אותן לשניים: מהעבר ומהעתיד. בתנ"ך אנו מוצאים מקרים רבים שבהם בהמות לקרבן הגיעו מן הגויים, אפילו מעמלק. הגמרא מצליחה להתמודד עם כל הקושיות, בעיקר על ידי הכנסת מתווכים יהודיים לעסקה, כך שהבהמה באה מיד יהודי. מעניינת במיוחד קושיה מסוג אחר – מהעתיד. חכמים טענו כלפי רבי אליעזר שיש פסוק מפורש על אחרית הימים, שלפיו מכל אומות העולם יביאו קרבנות לבית המקדש. הפסוק אומר מפורשות שהבהמות תהיינה של הגויים. רבי אליעזר בתגובה אומר שהמצב העתידי אינו הוכחה, "כולם גרים גרורים לעתיד לבוא". לכאורה, בשלב זה מתברר שאין כאן רק מחלוקת הלכתית נקודתית, אלא גם הבדל תהומי בתפיסת אחרית הימים. האם מתברר כאן שלרבי אליעזר יש חזון שונה לחלוטין משל חכמים, ולדעתו כל האנושות תתגייר?

על שאלה זו אפשר לענות בשלוש דרכים שונות. דרך אחת היא שאכן, בחזונו של רבי אליעזר לא יהיו עוד הבדלים בין העמים – כל העמים יתגיירו ויהפכו להיות חלק מעם ישראל. דרך זו מתיישבת אולי עם משנתו של רבי אליעזר, כפי שהיא משתקפת במקומות אחרים באגדות חז"ל – קנאות לאמת האלוהית ללא פשרות. לא ייתכן מצב אידיאלי שבו קיימת עדיין אנושות שאיננה עם ישראל. דרך דומה אך קצת אחרת היא דרכם של רש"י והר"ן. הם מסבירים שלעתיד לבוא העמים יקיימו את כל המצוות בדיוק כמו עם ישראל. אמנם רבי אליעזר אינו אומר מפורשות שיתבטל כל היסוד הלאומי, אבל מעשית לא יהיו הבדלים. לכן לא יהיה חשש להרבעה או לכל איסור אחר בבהמות הגויים, כיוון שכולם יקפידו על ההלכה. גם לפי דרך זו אין אורח חיים אידיאלי שאיננו על פי תורת ישראל, ולכן באחרית הימים לא יהיה עם שיתנהג אחרת מהדרכת התורה. דרך שונה היא של המהרש"א. לדעתו המחלוקת נשארת בגבולות הדיון על חשש להרבעה: לפי רבי אליעזר בעתיד הגויים יקפידו על מצוות בני נח, והימנעות מגילוי עריות (בכלל, ובפרט עם בהמות) נמצאת בכלל המצוות הבסיסיות האלו. חכמים חולקים על רבי אליעזר בנקודה זו, ואומרים שהגויים אמנם יחזרו בהם מהעיוותים המרכזיים כגון עבודה זרה, אבל פגמים כמו גילוי עריות עם בהמות יישארו. לפי דרך זו, שלב זה בסוגייתנו איננו חידוש דרמטי. רבי אליעזר וחכמים מסכימים לגבי עצם חזון אחרית הימים – האנושות תישאר כמו שהיא, ותאמץ רק את הבסיס לחיים מתוקנים. ובכל זאת למדים אנו מסר חשוב: שמירה על טהרתן של בהמות היא מרכיב בסיסי בעבודת ה', וכל עוד לא נגאלה האנושות – נקודה זו מציינת את אחד ההבדלים העמוקים בין ישראל לאומות העולם. אדם שאינו מישראל יכול להיות צדיק גמור ולהקריב קרבנות, אבל שהבהמה שברשות האדם תהיה אף היא טהורה וראויה לבוא אל הקודש – זו מדרגה מיוחדת לישראל.

יתיב רבי אמי ורבי יצחק
נפחא אקלעא דרבי יצחק
נפחא.
פתח חד מינייהו ואמר: וכן
היה רבי אליעזר פוסל בכל
הקרבנות כולן.
פתח אידך מינייהו ואמר: מאי
אותיבו ליה חברוהי לר"א? כל
צאן קדר יקבצו לך וגו'.
אמר להן ר"א: כולם גרים
גרורים הם לעתיד לבא.
אמר רב יוסף: מאי קרא? כי אז
אהפוך אל עמים שפה ברורה
וגו'.
אמר ליה אביי: ודלמא
מעבודת כוכבים הוא דהדור
בה?
אמר ליה רב יוסף: לעבדו
שכם אחד כתיב.

